

5de ZITTING. — 25 AUGUSTUS 1886.

Mededeeling van ingekomen stukken. — Regeling van werkzaamheden.

5de ZITTING.

ZITTING VAN WOENSDAG 25 AUGUSTUS 1886.

(GEOPEND DES MORGENS TE 11 UREN.)

Ingekomen missive van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, ten geleide van eene rivierkaart. — Verslagen uitgebracht omtrent wetsontwerpen; bepaling van den dag der beraadslaging. — Raming van de huishoudelijke uitgaven der Kamer voor 1887 ter tafel gebracht; bepaling van den dag der beraadslaging. — Verslagen uitgebracht door de Commissie voor de verzoekschriften. — Interpellatie van den heer Elout van Soeterwoude over vijf punten betreffende Indische toestanden. — Beraadslaging over en aanneming van verschillende wetsontwerpen.

Voorzitter: de heer **Van Eysinga**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 32 leden, te weten de heeren:

De Sitter, Van Akerlaken, Van Swinderen, Verheijen, Van Roijen, Van Vollenhoven, Schimmelpenninck van der Oye, Blussé, Muller, Huydecoper van Maarsseveen, Sickesz, Stork, De Vos van Steenwijk, Thooft, Pijnappel, Smits van Oijen, Coenen, Van der Breggen, Franssen van de Putte, Blijdenstein, Van Pallandt van Keppel, Elout van Soeterwoude, Viruly, Breuning, Magnée, Insinger, Vening Meinesz, Wertheim, De Bruyn, Tak van Poortvliet en Smitz;

en al de heeren Ministers.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede:

A. dat is ingekomen eene missive van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid ten geleide van een exemplaar van gegevens betreffende de herziene rivierkaart Klundert n°. 19 en Willemstad n°. 20.

Deze missive wordt voor kennisgeving aangenomen.

B. dat de Commissie van Rapporteurs gereed is met hare eindverslagen over de navolgende wetsontwerpen:

vaststelling van uitgaven wegens verstrekkingen door het Departement van Marine, dienstjaar 1886; (24)

machtiging op de Algemeene Rekenkamer tot verevening van in 1877 gedane betalingen en verrekeningen; (9)

nadere bepalingen omtrent den accijns op de suiker. (18)

De **Voorzitter**: Deze verslagen, voor zoover het nog niet geschied is, zullen worden gedrukt en rondgedeeld. Ik stel voor, de openbare beraadslaging over genoemde wetsontwerpen te houden op Vrijdag 27 Augustus, des voormiddags ten 11 uren.

De heer **Huydecoper van Maarsseveen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik neem de vrijheid in overweging te geven, in afwijking van uw voorstel, dat geheel overeenkomstig het Reglement van Orde is, de beraadslaging over de genoemde wetsontwerpen *niet* aan de orde te stellen op overmorgen maar op morgen.

Ik meen dit voorstel te mogen doen omdat, ofschoon genoemde wetsontwerpen zeker niet van gewicht zijn ontbloeit, zij toch niet mogen gerekend worden van zoo ingewikkeld aard te zijn, dat er tusschen nu en morgen geen gelegenheid zou bestaan om zich behoorlijk omtrent deze onderwerpen voor te bereiden.

Ik heb dus de eer voor te stellen deze wetsontwerpen te behandelen morgen om elf uren.

De **Voorzitter**: Wordt het voorstel van den heer Huydecoper van Maarsseveen ondersteund?

Verscheidene leden: Ondersteund!

De **Voorzitter**: Dan stel ik voor overeenkomstig het voorstel van den heer Huydecoper van Maarsseveen te besluiten.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

De **Voorzitter** deelt verder mede dat de Huishoudelijke Commissie gereed is met de raming van de uitgaven voor de Eerste Kamer, gedurende het jaar 1887.

Deze stukken zijn bereids gedrukt en rondgedeeld.

De behandeling daarvan zal op voorstel des Voorzitters plaats hebben in eene vergadering met gesloten deuren, te houden na afloop van de behandeling der wetsontwerpen, die reeds aan de orde zijn gesteld.

De Commissie voor de verzoekschriften brengt de volgende verslagen uit:

De heer **De Vos van Steenwijk**, lid der Commissie:

In handen uwer Commissie zijn gesteld de navolgende verzoekschriften:

I. een van J. H. A. Van Haarlem, oud-Oost-Indisch ambtenaar, laatstelijk derde-commies bij het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, thans schrijver bij de Amsterdamsche politie, wonende te Amsterdam, verzoekende onderzoek van zijne bij het request ontwikkelde grieven ten einde financieele schadeloosstelling voor het geleden onrecht en lotsverbetering voor de toekomst te erlangen;

II. een van Antonius Johannes Mahieu, gepasporteerd militair te 's Gravenhage, verzoekende bevordering tot uitbetaling van volgens zijn beweren onthouden loon of medewerking om hem eene betrekking te bezorgen.

Uwe Commissie stelt voor deze adressen te deponeren ter griffie ter inzage voor de leden.

De heer **Van Pallandt van Keppel**, lid der Commissie:

In handen der Commissie voor de verzoekschriften zijn gesteld:

III. een adres van de kamer van koophandel en fabrieken te Delfzijl, houdende verzoek, om daarbij opgegeven redenen, dat, bijaldien er geene kans bestaat dat binnen korten tijd bij internationale regeling eene bimetallistische unie kan worden tot stand gebracht, ten spoedigste weer tot den zilveren standaard met vrije aanmuntung van zilver voor Nederland en zijne koloniën over te gaan.

De Commissie heeft de eer te adviseeren, dit adres te deponeren ter griffie ter inzage voor de leden.

IV. een verzoek van C. Van der Linden Jarnazette, magnetiseur te Dordrecht, verzoekende dat in de bij de Tweede Kamer aanhangige wet tot wijziging van het Staatstoezicht op de geneeskundige wet gelet zal worden op de belangen der magnetiseurs.

De Commissie heeft de eer te adviseeren, dit adres ter griffie te deponeren ter inzage voor de leden.

De heer **Van Swinderen**, voorzitter der Commissie:

In handen der Commissie voor de verzoekschriften zijn gesteld:

V. een adres van jhr. mr. H. C. Van der Wijck, oud-lid in den raad van Nederlandsch-Indië, houdende eenige beschouwingen over den politieken toestand van Nederland.

De Commissie heeft de eer voor te stellen, dit adres ter griffie neder te leggen ter inzage voor de leden.

De Vergadering vereenigt zich achtereenvolgens met de voorgestelde conclusiën.

VI. een verzoek van den president Jut en den secretaris Van den Brandeler van de Soerabaijasche vereeniging van suikerfabrikanten.

Het verzoek is telegraphisch gericht aan den President en aan de leden dezer Kamer. Het is van den volgende inhoud:

»Soerabaia 17/8 3.30 N.

Behoorlijk gezegd. Onthouding kapitaal door banken voor eenige fabrieken reeds ingetreden is ten gevolge daling prijzen. Velen aangezegd na afloop dezer campagne. Alleen opheffing van lasten kan algemeene catastrofe voorkomen. Daartoe is dringend noodzakelijk afschaffing inkomend recht Java-suiker in Nederland, opheffing cijns, vrijen aanplant en verlaging cijns contractueelen aanplant. Tijdelijk zeer verlaagd tarief tusschen vierde en vijfde klasse spoorwegen. Afschaffing uitgaand recht. Verlaging verponding en tijdelijke opheffing pachtschat van fabrieken op erfpacht-perceelen. Eindelijk tijdelijke tegemoetkoming op den voet als in andere Staten, hetwelk eerbiedig verzoekt namens en op machtiging van alle landbouwvereenigingen op Java de Soerabaijasche vereeniging van suikerfabrikanten.

JUT, president.

VAN DEN BRANDELER, secretaris."

Uwe Commissie heeft de eer voor te stellen, dit adres ter griffie neder te leggen ter inzage voor de leden.

De heer **Fransen van de Putte**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het woord niet gevraagd om te spreken over dit adres. Aan de eischen, wat het zegel in Indië

betreft, schijnt voldaan te zijn, maar al ware dit ook niet zoo, dan zou dit voor mij geen bezwaar zijn om tegen de conclusie der Commissie op te komen.

Dit adres geeft mij echter aanleiding om de aandacht van den Minister van Koloniën te vestigen op eene aan gelegenheid omtrent het telegramwezen in het algemeen.

Het is ieder bekend, dat op de telegraafkantoren niet gevraagd wordt dat de ondertekenaar de afzender is. Ik ben er volkomen van overtuigd dat de ondertekenaars van dit adres ook zijn de afzenders, maar geconstateerd is dit toch niet.

Ik laat dit nog gelden voor een adres aan deze Kamer. Maar het is ook geoorloofd, het gerechtshof in Indië heeft dit uitgemaakt, dat men daarheen procuratiën kan zenden per telegram. Dit kan in zaken van het openvallen van erfenissen en vooral van insolvente boedels tot groote misbruiken leiden.

Hierop vestig ik de aandacht van Zijne Excellentie, en ik richt tevens tot hem de vraag, of het niet wenschelijk zou zijn bijtijds bepalingen vast te stellen waardoor blijken kan dat in telegrammen waarbij procuratiën worden verleend, de ondertekenaars van de telegrammen de wezenlijke afzenders zijn.

De heer **Sprenger van Eyk**, Minister van Koloniën: Mijnheer de Voorzitter! Op het telegraphisch verkeer, ook tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië, is van toepassing de zoogenaamde telegraafconventie, die tusschen verschillende Staten is gesloten. Ik meen dat dit onderwerp daarin niet speciaal voorzien is. Wanneer ernstige moeilijkheden uit den tegenwoordigen toestand mochten voortkomen, is het de plicht niet alleen van den Minister van Koloniën, maar ook van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, om te trachten, door verandering van de telegraafconventie, daarin te voorzien. Nu op die zaak de aandacht van de Regeering is gevestigd, kan ik den geachten afgevaardigde uit Zuidholland de verzekering geven, dat deze aangelegenheid een onderwerp van overleg zal uitmaken met mijn geachten ambtgenoot van Waterstaat, Handel en Nijverheid en zoo noodig door dezen ook met de andere betrokken landen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Vergadering vereenigt zich zonder hoofdelijke stemming met de door de Commissie voor de verzoekschriften voorgestelde conclusie.

Thans is aan de orde de INTERPELLATIE VAN DEN HEER ELOUT VAN SOETERWOUDE OVER VIJF PUNTEN BETREKKELIJK INDISCHE TOESTANDEN.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Elout van Soeterwoude**: Het voegt mij allereerst u, Mijnheer de Voorzitter, en de Kamer dank te zeggen voor de verleende vergunning. Met het oog op de lijst van werkzaamheden zal ik de meest mogelijke beknoptheid betrachten, waartoe ik geloof, dat de vragen aanleiding geven; tevens zal ik zooveel mogelijk voor stemverheffing zorgdragen.

De eerste der vragen, welke ik de eer had schriftelijk aan den Minister van Koloniën te doen geworden, luidt: »Of de Regeering reeds tot eene beslissing is gekomen ten aanzien der middelen aan te wenden ter beëindiging van den tegenwoordigen toestand in Atjeh, een toestand welke 's lands middelen uitput en het prestige niet verhoogt?» Ik geloof dat bij de algemeene bekendheid van dien toestand ik mij mag onthouden van alle uitweidingen. Ik meen dan ook noch op politiek, noch op technisch-strategisch, noch op geographisch, noch op culinair, noch op medisch terrein iets te zeggen, maar alleen te herinneren, dat de verschillende bewindslieden, naar Atjeh gezonden, bijna even zooveel verschillende stelsels hebben gevolgd, dat dus de Regeering de gelegenheid gehad heeft eene rijke ervaring op

Interpellatie van den heer Elout van Soeterwoude over vijf punten betrekkelijk Indische toestanden.

te doen en dus kan gekomen zijn tot datgene waartoe nu de toestand van de zaak dringt.

Het zou van mijne zijde aanmatigend zijn, indien ik hier iets bijvoegde. Ik geloof, dat het tot mijne roeping behoort, in deze Kamer, welke alle belangen behoort te kennen en te behartigen, zoowel van Nederland als van de beide koloniën, een openbaar debat uit te lokken over een punt, dat alom allen bezighoudt. Ik herhaal hierbij, dat de Minister van Koloniën in de Tweede Kamer zijne voldoening heeft te kennen gegeven van geroepen te zijn tot het doen van mededeelingen en ben overtuigd, dat hij in mijne vragen niets anders zien zal dan het verlangen om deze publieke zaak publiek te doen behandelen.

Voor den Minister evenzeer als voor de Kamer acht ik het beter de onderscheidene punten gelijkelijk te behandelen, opdat de Minister niet telkens zou behoeven op te staan, maar in één rede zou kunnen antwoorden.

Het tweede punt nu is: »Of de Regeering insgelijks tot eene beslissing gekomen is omtrent de middelen vereischt ter voorziening in den hachelijken toestand der suikerindustrie?»

Ieder weet hoe in het vorige jaar door eene zeer edelmoedige handelwijze pogingen tot redding zijn aangewend van de credietinstellingen.

Thans echter zal het noodig zijn zoowel in het belang van de suikerondernemingen als van de bevolking op Java dat er voor die ondernemingen zelve iets gedaan worde.

Ik veroorloof mij dan ook te vragen of de Minister nu gekomen is tot het daartoe aanbieden der wetsvoorstellen, door hem onlangs in de Tweede Kamer toegezegd.

De Regeering zou wellicht het bedrijfskapitaal, voor die ondernemingen benodigd, tegen eene matige rente kunnen voorschieten en alzoo die ondernemingen op minder bezwarende voorwaarden dan thans die gelden doen verkrijgen. Daarentegen zouden die ondernemingen hunne schuld kunnen afdoen in producten, die producten consigneerden en de Regeering zou bijvoorbeeld één vijfde van de producten (s'jaarlijks begroot op zes millioen pikols) ter beschikking der onderneming kunnen laten. Het overige zou zij tegen een vooraf bepaalden prijs kunnen overnemen en dan naar Nederland overschepen, en daardoor zou Nederland weder in het bezit van eene suikermarkt kunnen geraken.

Het derde punt luidt: »Of de Regeering de overtuiging heeft dat in de zaak van Tjomas de administratieve macht niet hare bevoegdheid heeft overschreden, door niet alvorens te handelen rechterlijke beslissing af te wachten?»

Ook bij die vraag heb ik weinig te voegen. Alleen de hoop dat in deze onpartijdigheid is betracht en het goede recht van den landheer, om welke bedenkingen ook, niet wordt opgeofferd.

De neiging tot zulke handelingen van de administratie wordt in alle landen, ook in ons land, gevonden. Steeds heeft dit schromelijke gevolgen gehad. Er moet eene afscheiding blijven tusschen het rechtswezen en het administratief gezag. Daarin heeft de burger ten allen tijde eene zekerheid, welke hij anders te zijnen nadeele en dat der gansche maatschappij zou missen.

De vierde vraag is deze: »Waarom is toe te schrijven de geheele gewijzigde handeling der Regeering in de laatste jaren ten opzichte van de opium-quaestie, bepaaldelijk in de Preanger regentschappen? De Kamer weet hoe die Preanger regentschappen zich steeds in een exceptioneelen toestand hebben bevonden. Hoe in 1816 Commissarissen-Generaal in de Preanger hebben gehandhaafd de levering der koffie, terwijl over geheel Java en levering en teelt geheel vrij was en zij begrepen dat in de Preanger, waar de teelt vrij was, de verplichting tot levering kon blijven bestaan. Die toestand strekte hoofden en opgezetenen tot wezenlijke bevrediging, en schonk aan het Rijk niet onbelangrijke voordeelen. Maar nu bleef de Preanger ook voorwerp van bijzondere zorg. Het gebruik van opium werd verboden en het verblijf aldaar van Chineezers (meestal invoerders van dat verderfelijke heulsap) verboden of zeer beperkt. In eene onlangs verschenen »Memorie» over opiumgebruik, vermeld door »de Opwekker" n°. 6 en 7, worden gewichtige en betreurenswaardige bijzonderheden opgegeven, volgens welke de afwijking van die bepaling blijken zou.

Ik begrijp niet waarom dit nu geheel veranderd is. Bij eene vroegere gelegenheid had ik de eer met den Minister van Koloniën te spreken over de noodlottige invoering van opium in de Banda-groep. Hoewel ik toen niet verder geantwoord heb, was ik toch niet geheel bevredigd door 's Ministers antwoord.

Bij besluit toch van Januari 1820 was door Commissarissen-Generaal de toegang tot de Preanger voor de Chineezers zeer beperkt; die beperking heeft lang stand gehouden en van uit de Preanger is men begonnen met de verboden kringen, toen men zag hoe tevreden en gelukkig de bevolking was door dat verbod van opium, en hoe het alzoo mogelijk was om ook in andere gedeelten dit verbod uit te voeren. Die weldadige bepaling is vooral te danken aan den heer oud-Gouverneur-Generaal Loudon, welke als Minister reeds den Gouverneur-Generaal Sloet daartoe last gaf. Zoover mij bleek uit de stukken als lid van den Raad van State mij medegedeeld, hadden die verboden kringen waarlijk uitnemende gevolgen.

Hoe komt het nu, dat men ze weder langzamerhand is gaan opheffen? Hoe komt het, dat, terwijl vroeger nauwelijks enkele honderden Chineezers in de Preanger werden toegelaten, er nu tusschen de drie en vier duizend verblijf houden?

De Minister heeft verklaard, dat de Regeering overtuigd is van de verschrikkelijke, beide ziel en lichaam verwoestende gevolgen van het opium-gebruik. Trouwens niemand twijfelt aan die gevolgen. Een zeer matig gebruik mag wellicht geen kwaad doen, maar men bepaalt zich daartoe zeer zelden, daar helaas het verbruik groot genot schenkt, dat telkens met verdubbelde kracht tot meerder dringt en het wederstaan van den lust in even schrikkelijken toestand brengt, als vroeger het genot groot was. Dezer dagen las ik juist van een Chinees tot het Christendom bekeerd; hij begreep afstand te moeten doen van opiumgebruik. Maar die poging heeft hem drie weken hevige worstelen en lijden bezorgd. Zijne vrouw wilde hem nog helpen en hem nu en dan weder wat geven, doch hij weigerde omdat hij begreep dat hij dan verloren was. Eindelijk heeft hij, maar eerst na doodsangsten, de overwinning behaald.

Nu moge de Regeering zeggen: wij kennen het droevige van het gebruik en zullen zorgen dit door prijsverhooging te verminderen, maar dan moet ik haar toch wijzen op de woorden van een hooggeplaatst Engelschman, die zeide: wij zoeken hier en God en den Mammon te dienen, doch de Mammon heeft het leeuwendeel. Om tot tien millioen gulden te komen moet men zeer voorzichtig maar toch overal opium verstrekken, om de pacht, vroeger zeer gering, nu op tien millioen te kunnen houden.

Inderdaad was die pacht tijdens de maatregelen voor de Preanger zeer gering. Eigenlijk eerst na het tractaat van 1824 en de overeenkomst met Bengalen, over de levering, zijn de verstrekkingen van opium ruimer, hoe dan ook beperkt, geworden, hoewel men hier en daar tot eenige beperking van het opiumgebruik trachtte te komen. De Gouverneur-Generaal Mijer maakte, helaas, een einde aan alle beperking.

Had de Gouverneur-Generaal Loudon niet begrepen het beheer over Indië te moeten nederleggen, dan zoude hij wellicht, overeenkomstig zijne edele bedoelingen, tot ingrijpende maatregelen zijn overgegaan.

Vrees voor de smokkelarij, heet het ook nu nog, verhindert beperking. Doch wat is dat kleinere kwaad vergeleken bij het groote schrikkelijke kwaad? Kan de Regeering tegenover het opiumgebruik met de hand op het hart beweren, dat zij de overeenkomstig de hoogste belangen der haar toevertrouwde millioenen onderdanen gerechtigheid betracht?

Eindelijk het vijfde en laatste punt, de besluiten door den Gouverneur-Generaal in April en Mei ll. genomen ten opzichte van de hulpzendingen.

Men kent de bepaling van het Regeeringsreglement, waarbij de zendingen afhankelijk zijn gesteld van den Gouverneur-Generaal. Dankbaar erken ik, dat er eenige verbetering in den toestand van het zendingwezen is ge-

Interpellatie van den heer Elout van Soeterwoude over vijf punten betreffende Indische toestanden.

komen. Immers veertig jaren geleden, toen men in de Vorstenlanden het Woord Gods wilde invoeren, antwoordde de Regeering, dat, wanneer het Heidenen gold, daartegen geen bezwaar zou bestaan, maar dat men hier te doen had met Mahomedanen, die één God en Vader met ons gemeen hadden en men dus de noodzakelijkheid niet inzag.

De zendeling Thonson, die de vrijheid had genomen om een paar Javaansche kinderen in zijn Patnam-asylum op te nemen en te onderwijzen, ontving in 1842 onmiddellijk last om Java wegens zulke stoutheid te verlaten. Zulke belemmering heeft opgehouden.

Maar men onthoude zich van tot het belemmeren terug te keeren en erkenne de verplichting en het recht ter verbreiding van het Evangelie.

Waarom dan eene bepaling gelijk deze: » De hoofden van gewestelijk bestuur worden uitgenoodigd aan de in het gewest aanwezige zendingen mede te deelen, dat het voorschrift van art. 123 van het Reglement op het beleid der regeering van Nederlandsch-Indië ook geldt voor inlandsche leeraars of hulpzendingen, zoodat ook voor dezen de vereischte bijzondere toelating moet worden aangevraagd.

Nu heeft bijv. in Soerabaja die toelating zonder eenige vergunning plaats gehad. Vader Emde, zooals men hem noemde, stichtte daar eene vrij aanzienlijke gemeente. Het Mahomedanisme heeft er zich niet mede bemoeid. De gemeente is gebleven en de leeraars zijn er zonder eenige vergunning of toelating gebleven. Ik acht het dus van belang dat de Minister mededeelt, wat den Gouverneur-Generaal tot dien stap heeft bewogen.

Ik geloof dat men het Mahomedanisme te zeer vreest; het wordt zelfs niet bestreden en de Mahomedaansche scholen zijn de brandpunten van het Mahomedanisme. Had men de vrijheid verkondigd sedert 1856, toen Turkije zelf is overgegaan tot gelijkstelling van allen, dan had men alle moeilijkheden vermeden met hoofden die niet willen toelaten dat men van het Christendom spreekt tot hunne onderhoorigen. Er moet zijn al geheele vrijheid, als zelfs de Sultan van Turkije daarin is voorgegaan na den vrede van Parijs met de plechtige aankondiging daarvan.

Ik ben opgevoed met een jongen vorst van daar, die zes of zeven jaren in het huis mijner ouders heeft vertoefd en die hier indrukken had gekregen. Deze heeft mij geschreven — hij was toen regent van Sidoerdjo — dat er bepalingen bestonden, dat de hoofden niet tot het Christendom mochten overgaan.

In ieder geval vraag ik den Minister: wat heeft aanleiding gegeven tot het besluit?

Als ik het gewaagd heb met deze vijf punten voor den dag te komen is het omdat ik op mijn hoogen leeftijd gevoelde dat de tijd kort werd, dat het tijd is om nog te doen wat de hand vindt om te doen; omdat die hooge leeftijd ook de zekerheid geeft, dat men niets anders zoekt of zoeken kan dan het hoogste belang, al ware het ook niet dat een lang hoe dan ook nederig verleden daarvan het getuigenis geeft.

Zoo ik wees op het gemis van zegen in Atjeh, op gemis van zegen in gewichtige ondernemingen, op een toestand als te Tjomas, waaromtrent de Regeering ons wellicht door overlegging van stukken kan geruststellen, die een droevigen indruk geeft, en op de ijselijke toeneming van het opium-verbruik, dan meen ik te mogen vragen of dit alles niet nauw samenhangt met een gemis van Hoogeren zegen, welke slechts, ook voor de Regeering, op gehoorzaamheid aan Gods bevelen volgt?

In het begin van de 17de eeuw waren, volgens Valentijn, ten gevolge van den godsdienstijver onzer voorvaderen, op Java 200 000 Christenen. Het arme Nederland, in 1584 van alles beroofd, verwierf tot loon welvaart, rijkdom, macht, gezag, tot het doen wapperen van zijne vlag op alle zeeën. Dat alles was mogelijk omdat men, hoe gebrekkig ook, het geloof behouden had. In plaats van 200 000 Javaansche Christenen zal men er nu ter nauwernood 4000 op Java vinden. Is soms het gevolg van gemis aan geloof de toestand die (al gevoelen sommigen dit niet in eigen kring) zoo sterk drukt in alle rangen en standen der maatschappij?

Het is, Mijnheer de Voorzitter, ongeveer zes en dertig

jaren geleden dat ik dit waagde met de volgende woorden uit te drukken:

»Onder Hoogeren zegen! Nederland bezit het heerlijk Indië, plegtanker onzer welvaart, noch in het genot van vruchten, geëvenredigd aan de rijke bronnen en gunstige ligging, noch in het besef van blijvend en rustig behoud. Wat het zijn konde voor wetenschap, handel, landbouw, nijverheid, voor eene overbevolking van het moederland, aan wie het in plaats van armoede een ruim bestaan kon aanbieden, voor ontwikkeling en bestemming van talenten en krachten thans verkijnde in ijdelheid of nietige bezigheden, voor eene schatkist genoodzaakt de eerste behoeften te belasten om de oud-Hollandsche trouw te handhaven en niet te bezwijken onder schuldenlast, dat is het, ook sedert God het aan Nederland teruggaf, niet geworden. Aan talenten, aan kunde, aan rechtschapenheid, aan genie ontbrak het en ontbreekt het nog Regeering en volk niet. Maar zijn alle deze onmisbaar voor een welgeregeld en bloeiend bestaan, zij treffen slechts doel vereenigd met één ding onmisbaarder dan die allen. Het is dat, welks gemis troonen doet waggelen, regeringen doet instorten, beurtelings doet knielen voor de heffe des volks en toevlucht nemen tot de meest despotische daden; gemis, dat de krachten der natien verlamt of doet verspillen of uitspatten. Gemis aan geloof. Geloof dat God gaf en waartoe Hij gaf. Een levendig, oprecht werkzaam geloof, dat magt, bezitting, talenten, krachten van Boven, van God zijn en dat dat alles besteed moet worden in de trouwe dienst, dienst die niet beschaamt, van onzen grooten God en Zaligmaker Jezus Christus, ter verheerlijking van Zijn Naam, ter uitbreiding van Zijn Rijk.»

De heer **Sprenger van Eyk**, *Minister van Koloniën*: Ik moet beginnen den geachten spreker mijn oprechten dank te betuigen voor de welwillendheid waarmede hij gisteren mij schriftelijk de vragen heeft medegedeeld die hij heden tot mij wenschte te richten. Ik zal trachten die vragen kort en, zoo ik hoop, duidelijk en volledig te beantwoorden.

De eerste vraag luidt: of de Regeering reeds tot eene beslissing is gekomen ten aanzien der middelen aan te wenden tot het doen ophouden van den tegenwoordigen toestand in Atjeh, welke 's lands middelen uitput en ons prestige niet verhoogt? Op die vraag wensch ik te antwoorden dat de Regeering, zich vereenigende met het onbewimpeld duidelijk en pertinent uitgesproken gevoelen van generaal Demmeni, gouverneur en militair bevelhebber in Atjeh, voornemens is den haar ingeslagen weg ten opzichte van Groot-Atjeh te blijven volgen, omdat zij overtuigd is dat het volgen van dien weg moet leiden tot het beoogde doel, door de bevolking, die zich tegen ons verzet, te doen gevoelen dat in de positie, door ons thans ingenomen, hare pogingen om iets tegen ons te ondernemen moeten falen. Haar van dat besef te doordringen door consequent en zonder aarzelen vast te houden aan de aangenomen politiek, ziedaar de bedoeling der Regeering, en zij kan er bijvoegen dat naar het oordeel van den man, die daar ginds aan het hoofd staat en met waardigheid zijne groote verantwoordelijkheid draagt, reeds eenige vrucht van hare houding is aan te wijzen, en dat het z. i. heilloos en onverantwoordelijk ware de gedragslijn te veranderen. Wij moeten doen gevoelen dat wij onze houding, die alleen ten nadeele der bedoelde bevolking strekt, omdat zij in sterke tegenstelling met hetgeen vroeger plaats had, haar de gunstige kansen om ons te benadeelen heeft ontrokken, — dat wij die houding willen en kunnen handhaven.

De tweede vraag: Is de Regeering tot eene beslissing gekomen omtrent de middelen, vereischt om te voorzien in den hachelijken toestand der suikerindustrie?

Weinige dagen geleden had ik de eer aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal mede te deelen, dat, zoodra ik eenige gegevens zou hebben ontvangen, ten spoedigste wetsontwerpen mijn Departement zouden verlaten, wetsontwerpen die de strekking zouden hebben om in den moeilijken toestand zoo mogelijk verbetering te brengen. De geachte interpellant was zoo beleefd aan die verklaring te her

5de ZITTING. — 25 AUGUSTUS 1886.

Interpellatie van den heer Elout van Soeterwoude over vijf punten betreffende Indische toestanden.

inneren. Uit haar volgt, meen ik, onmiddellijk dat ik ook toen reeds een plan had, en dat alleen de uitwerking van de details nog op iets wachtte, namelijk op gegevens. Ik had het voorrecht deze eergisteren te ontvangen, en ik behoef thans nog slechts weinig tijd om de wetsontwerpen met de Memorie van Toelichting in gereedheid te brengen en ze mijn Departement te doen verlaten. De vraag kan ik dus bevestigend beantwoorden.

De derde vraag betreft de gebeurtenissen op het particuliere landgoed Tjomas, afdeling Buitenzorg. Het is der Kamer bekend, dat in Mei jl. op dat landgoed ernstige ongeregeldheden plaats hadden, zelfs doodslag op groote schaal, en dat men in de treurige noodzakelijkheid is geweest de militaire macht te hulp te roepen tegen tal van inlanders. Het spreekt vanzelf dat na zoo ernstige feiten een nauwgezet onderzoek is ingesteld, met tweërlei bedoeling: vooreerst om de schuldigen op te sporen en te weten wat te hunnen aanzien moet gedaan worden; in de tweede plaats om tot grondslag te strekken bij het beramen van de noodige maatregelen voor het verder behoud van rust en orde.

Dat onderzoek heeft plaats gehad. Zeer onlangs heb ik tal van stukken daarover gekregen, maar bij het vertrek van de laatst hier aangekomen mail was nog geene beslissing genomen. De stukken waren het laatst gesteld in handen van den procureur-generaal van het Hooggerechts-hof, hoofd van het openbaar ministerie, die natuurlijk daarin aanleiding kon vinden om de vervolgingen te gelasten welke hij noodig achtte.

Sedert heb ik geen bericht ontvangen. Ik heb dus niet de minste aanleiding om te meenen dat de administratieve macht hare bevoegdheid in eenig opzicht te buiten gegaan en getreden zou zijn op het terrein dat zij aan de rechterlijke macht moet overlaten. Ik moet mij natuurlijk onthouden van het oordeel over handelingen van de Indische Regeering die mij nog niet bekend zijn; maar de geachte spreker meent dat de Regeering iets zoude kunnen doen tot geruststelling en heeft gesproken van het overleggen van stukken.

Hoe meer licht over eene zaak als deze verspreid wordt, hoe meer gelegenheid de leden dezer Vergadering hebben om van de zaak kennis te nemen en zich een oordeel te vormen, geground op veelzijdige voorlichting, hoe liever het der Regeering is. Daarom ben ik volkomen bereid de stukken omtrent het onderzoek aan deze en de andere Kamer over te leggen. Daarna zal men kunnen oordeelen met kennis van zaken en nagenoeg tegelijk met den Minister zich eene voorstelling van de zaak en de plaats gehad hebbende gebeurtenissen kunnen vormen.

De vierde vraag: Waaraan is toe te schrijven de geheel gewijzigde handeling der Regeering in de laatste jaren, ten opzichte van de opium-quaestie in de Preanger regentschappen?

De Preanger regentschappen vormen sedert lang een verboden kring, en ik geloof niet dat iemand er aan twijfelt of zij zullen dat blijven. In dit opzicht is dus niets veranderd in de ziens- en handelwijze der Regeering, maar wel is het veel moeilijker geworden om het verbod van opiumgebruik te handhaven. De voorname reden hiervan ligt voor de hand. Het isolement, waarin de Preanger regentschappen verkeerden door weinige en zeer moeilijke verkeerswegen, heeft plaats gemaakt voor eenen anderen toestand sedert zij door een spoorweg verbonden zijn met een ander gedeelte van Java.

Als men een gewest door den aanleg van spoorwegen tot ontwikkeling wil brengen kan men er niet uit weren de menschen die er vroeger niet waren. De ontwikkeling van het vertier brengt zekere gevolgen mede, en één daarvan is dat men zich nog meer dan vroeger moet inspannen om het opium te weren.

Ik geloof niet dat het eene goede tactiek zou zijn om eene nijvere bevolking, die tot de ontwikkeling van het land veel kan bijdragen, er geheel uit te weren; te minder omdat het wel vanzelf spreekt dat degenen, die zich uit andere deelen van Java daarheen begeven in den regel juist niet zijn de opiumschuivers. Een opiumschuiver heeft

uit den aard der zaak minder lust om zich in een verboden kring te vestigen dan een niet-schuiver, want hij weet dat het verkrijgen van opium, als het al mogelijk is, gepaard gaat met groote moeilijkheden en kosten, en ernstige gevaren medebrengt. Het gevolg van den veranderden toestand is dus dat de politie zich nog meer dan vroeger moet inspannen om het opium te keeren uit de verboden kringen. En nu geloof ik te kunnen constateeren dat nooit zoo veel als in de laatste jaren gedaan is om de overtreding van de verbodsbepalingen omtrent het opium te constateeren en te keer te gaan. Nooit is daaraan zoo veel zorg, moeite en geld besteed. Men is ook niet teruggedeinsd voor krasse maatregelen, krasser dan in vorige jaren genomen werden. De Preanger regentschappen vormen niet alleen den verboden kring, ook het gedeelte van Buitenzorg, dat aan de Preanger grenst, is juist in denzelfden toestand, en het belang om het opium daar te keeren is even groot als wat de Preanger betreft, ook omdat anders van daaruit het opium in de Preanger wordt ingevoerd. Nu is het een feit, dat een paar jaar geleden ten opzichte van de opium-smokkelarij in Tjibaroesa, een verboden kring, die onmiddellijk aan de Preanger grenst, een krasse maatregel is genomen door de verwijdering van den hoofdman van de smokkelaars in dat district. De Regeering is volkomen doordrongen van de noodzakelijkheid om het opiumverbruik, waar mogelijk, te keer te gaan. Zij hecht aan het behoud van de verboden kringen waar die gehandhaafd kunnen worden. En dat kan en dat zal ten opzichte van de Preanger gebeuren en zoodra blijkt dat de thans aangewende middelen niet voldoende zijn om in den tegenwoordigen toestand het doel te bereiken, zal het noodige worden vericht om de maatregelen te verscherpen en te zorgen dat de wet gehandhaafd worde.

In 't algemeen heeft de geachte interpellant met kracht en met welsprekendheid gewezen op het verderfelijke van het opiumgebruik. Ik beaam dat alles volkomen. Maar ik kom er tegen op dat het beginsel van de Regeering zou zijn — de geachte afgevaardigde heeft het misschien niet van de Nederlandsche Regeering gezegd, maar meer bedoeld op eene vreemde — dat zij in die zaak wil dienen God en den Mammon en aan den Mammon het leeuwen-aandeel geeft.

Neen, Mijnheer de Voorzitter, wanneer de Regeering slechts eenige kans zag om het opium-verbruik, dat zoo licht tot verderfelijk misbruik leidt, tegen te gaan, zou zij met vreugde de millioenen zien verdwijnen, die thans door het opium in de schatkist vloeien, want zij begrijpt — en er is niet veel doorzicht voor noodig om het te begrijpen — dat, wanneer het opium verbruik op Java kon ophouden, de welvaart zoozeer zou toenemen, dat dit eene ruime compensatie zou geven voor het verlies van die millioenen aan pachtschat opgebracht. Maar wanneer zij evenals de vorige Regeeringen niet tot een totaal verbod van het opiumgebruik is overgegaan, dan is dat alleen uit het besef dat in een land, zóó gelegen, met die bevolking en die middelen tot ontduiking van het toezicht, het niet mogelijk is om het verbod van opiumgebruik te handhaven. In plaats van dit niet te handhaven verbod, tracht de Regeering het opium-verbruik zoo veel mogelijk te beperken. En dat doet zij niet om den Mammon!

Ik geloof niet dat de vorige Indische Regeeringen of de tegenwoordige verdienen beschuldigd te worden van zóó groote kortzichtigheid, dat zij niet begrepen of begrijpt dat het geld door het opium in de schatkist gebracht, omdat het verkregen wordt uit iets, dat tot nadeel van de bevolking strekt, zou kunnen en moeten ophouden daarin te vloeien als het opium-verbruik te beletten ware.

Nog eens: wanneer de Regeering dat geld in de schatkist laat vloeien, is het enig en alleen omdat in het zwaar belaste — in welken vorm ook — van het opiumverbruik, naar hare innige overtuiging, die ook de meening van vorige Regeeringen was, het eenige practisch uitvoerbare middel gelegen is om het misbruik te temperen.

De vijfde vraag is of de Regeering bekend is met de beweegredenen welke de Gouverneur-Generaal gebracht hebben tot het besluit betreffende de toepassing van

Behandeling van de wetsontwerpen nos. 37, 27 en 11.

art. 123 van het Regeeringsreglement op inlandsche hulpzendingen.

Het besluit, dat de geachte spreker bedoelt, is mij bekend. Uit de stukken daartoe betrekkelijk is mij gebleken, dat de aandacht van den Gouverneur-Generaal er op gevestigd is dat slechts voor sommige helpers van zendingen of inlandsche hulpzendingen de bijzondere toelating aangevraagd en verkregen is, die in art. 123 voor zendingen gevorderd wordt. Het artikel maakt geen onderscheid tusschen inlandsche of Europeesche zendingen. De Gouverneur-Generaal kwam dus tot de ervaring, dat voor sommige hulpzendingen de toelating werd aangevraagd, en voor anderen niet. De directeur voor onderwijs vestigde er de aandacht op, dat het niet aanvragen niet in overeenstemming was met art. 123.

De Gouverneur-Generaal ontving tevens het volgend advies: »Art. 123 is geschreven voor alle Christen leeraars, priesters en zendingen, en daarvan kunnen de bedoelde inlanders, die onderricht geven in de Christelijke leer en die worden uitgezonden om zendingen behulpzaam te zijn in hunne taak, om andersdenkenden hunne godsdienstige leerstellingen en begrippen in te prenten, niet worden uitgezonderd. En zulks niet alleen naar de letter der wet, maar ook naar haren geest, aangezien er toch wel meer grond bestaat dat de rust in gevaar zal komen door de woorden en daden van weinig ontwikkelde verspreiders van leerstellingen onder andersdenkenden dan van wetenschappelijk ontwikkelde, beschaafde menschen.»

Daarmede vereenigde de Gouverneur-Generaal zich en zoo kwam het besluit in de wereld. Men wilde algemeen maken wat, in strijd met de wet, niet algemeen was.

De geachte spreker heeft ook de belangen der zending ter sprake gebracht en meende, indien ik hem althans goed heb verstaan, dat ook dit besluit, evenals dit het geval zou zijn geweest met besluiten uit vroegere perioden, werd ingegeven door overdreven vrees voor het Mahomedanisme.

Van zulk eene vrees kan hier geen sprake zijn, want de feiten en omstandigheden die den Gouverneur-Generaal genoopt hebben zijne aandacht op dit punt te vestigen, hebben zich niet voorgedaan in eene Mahomedaanse streek.

De heer **Elout van Soeterwoude**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Minister verwees, wat het opium betreft, naar eene onlangs verschenen »Memorie» aangaande het opium-gebruik en -misbruik en enkele door de Regering genomen maatregelen.

Volgens deze »Memorie» heeft de opiumsmokkelhandel ook in de Preanger veel goeds vernietigd.

Het aantal Chineezinnen invoerders van dat vergif, dat in 1871 478 bedroeg, is thans geklommen tot 327.

Wanneer wij dus zien dat hier op eene zoodanige toename is te wijzen, geloof ik, dat er wel iets is af te dingen op de goede verwachtingen die Zijne Excellentie koestert.

De heer **Sprenger van Eyk**, *Minister van Koloniën*: Mijnheer de Voorzitter! Het feit, dat in de Preanger tegenwoordig meer Chineezinnen zijn dan vroeger, is juist. Maar zij zijn toch altijd gevestigd in afzonderlijke wijken. Ik geloof dat de toestand van een gewest, dat meer in het verkeer is opgenomen, vanzelf daartoe aanleiding geeft. Dit is ook niet in strijd met de belangen van de inlanders, mits men maar goed toezicht houdt op de Chineezinnen. Goed toezicht is onmisbaar, niet het minst wat betreft het opium. Van tekortkoming op dit punt is mij niets bekend. Ik herhaal het, wanneer de middelen ontbreken, dan moeten zij gegeven worden.

Het besluit betreffende de toepassing van art. 123 is natuurlijk even algemeen als het artikel zelf. Het betreft zowel zending onder Mahomedanen als niet-Mahomedanen. Het besluit is niet ingegeven uit eenige vrees voor de Mahomedanen, want men heeft er juist aanleiding toe

gevonden in hetgeen werd waargenomen in streken waar de Mahomedaanse godsdienst niet de heerschende is.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Namens de Kamer bedank ik den heer Minister van Koloniën voor de gedane mededeelingen en verklaar hiermede de interpellatie voor gesloten.

Aan de orde is thans de beraadslaging over de navolgende ontwerpen van wet:

I. GOEDKEURING VAN ARTIKELEN DER OVEREENKOMST, DEN 7DEN APRIL 1886 TE 'S GRAVENHAGE TUSSEN NEDERLAND EN BELGIË GESLOTEN, BETREFFENDE DEN BOUW VAN EENE BRUG OVER DE MAAS TE MAESEYCK. (37)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Weltzel**, *Minister van Oorlog*: Mijnheer de Voorzitter! Het Eindverslag over dit wetsontwerp zegt: »De Minister van Waterstaat heeft in de Tweede Kamer de verklaring afgelegd, dat het bouwen van de in dit wetsontwerp bedoelde brug geen kosten voor den Staat ten gevolge zoude hebben. Men veronderstelt dat deze verklaring niet verder reikt dan het Departement van den Minister, die haar heeft gedaan. Gaarne zoude men echter vernemen of ook de Minister van Oorlog bereid is dezelfde geruststellende verzekering te geven.»

De Minister van Oorlog is daartoe ten volle bereid en geeft die verzekering bij deze. De belangen der defensie zijn bij deze brug niet verder betrokken, dan zij betrokken zouden kunnen zijn bij tal van andere bruggen, gelegen op terreinen waar de Staat oorlog zou kunnen voeren. Permanente verdedigingswerken zullen daar niet worden gemaakt, voor zoover althans op het oogenblik te voorzien is. Er zullen dus ook uit het bestaan dier brug geene kosten voortvloeien voor het Departement van Oorlog.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp tot goedkeuring van artikelen der overeenkomst, den 7den April 1886 te 's Gravenhage tusschen Nederland en België gesloten, betreffende den bouw van eene brug over de Maas te Maaseyck, wordt met algemeene stemmen aangenomen.

II. NATURALISATIE VAN CHRISTIAN HEINRICH CONRAD, JOHANN ANTON KEMPER, ARTHUR THEODOR BRASS, MOISES FRANK, JEAN BAPTISTE KAISER, PAUL LOUIS KRAATZ, JOHANN CARL HEINRICH PLENZ EN PETER HEINRICH BERGER. (27)

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging aangenomen met algemeene stemmen.

De zitting wordt voor een kwartieruurs geschorst.

Na de hervatting der zitting zijn aan de orde de navolgende wetsontwerpen.

III. WIJZIGINGEN IN DE WET VAN 18 APRIL 1874 (STAATSBLAAD N°. 66) TOT VASTSTELLING DER TARIEVEN VAN GEREGTSKOSTEN IN STRAFZAKEN, WAARVAN DE GEWONE REGTER KENNIS NEEMT. (11)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Elout van Soeterwoude**: Mijnheer de Voorzitter! Een zeer kort woord. Wij zijn nu genaderd tot die wetsontwerpen welke het den heer Minister van Justitie, na een moeievollen arbeid, mogelijk maken om met 1 September het nieuwe Wetboek van Strafrecht te doen invoeren.